

Jaké vizuální postupy používala komunistická a nacistická propaganda a jak vypadala vizuální komunikace sametové revoluce? Představíme si výtvarníky a designéry spjaté s revolučním rokem 1989. Zamyslíme se také nad významem propagandy v současnosti. Pracovní list obsahuje odkazy na videa z TV cyklu Identita – příběh českého grafického designu, otázky a podněty do diskuse mezi žáky a učiteli, skupinovou aktivitu a tvůrčí úkoly.

Potřebné materiály

- Videoukázky ze seriálu Identita
- Pracovní list (PL)
- Běžné pomůcky na psaní, fixy, papíry A4
- Mobilní telefon nebo počítač s přístupem na internet (min. jeden ve skupině)
- Tvůrčí úkol: papíry A3 nebo A2, nůžky, lepidla, materiál pro koláž

Obsah PL

- Skupinová aktivita
- Otevřené otázky do společné debaty
- Věcné otázky s očekávanou odpovědí
- Tvůrčí úkoly

Časová náročnost

45 min, včetně zhlédnutí videí (vyjma tvůrčích úkolů)

Instrukce

- Žáci se rozdělí do skupin po 2 až 5 lidech. Budou pracovat ve skupině i jednotlivě.
- V úvodu každé kapitoly žáci zhlédnou přiložená videa.
- Žáci vybírají podstatné informace z videoukázky, kriticky je vyhodnocují.
- Žáci pracují sami nebo ve skupině, vyplňují PL – odpovídají na otázky, píšou komentáře a jednotlivá zadání postupně konfrontují buď s ostatními ve skupině, nebo s dalšími skupinami ve třídě a pedagogem.
- **Není žádoucí rozdat listy a nechat je žáky vypracovat a až na konci se o tématu pobavit.**
- Je zásadní, aby výsledky aktivit v PL byly průběžně veřejně konfrontovány.
- Pedagog moderuje diskusi, žáci uvádějí své argumenty a protiargumenty, respektují názory druhých.
- Žáci využívají kromě videoukázky všechny jim dostupné zdroje.
- Tvůrčí úkoly jsou časově náročnější.
- Pokud se pedagog rozhodne tvůrčí úkol zařadit, je důležité neopomenout závěrečnou prezentaci a kritickou reflexi tvorby ve společné debatě.

Tvůrčí úkol

Pedagog si připraví vytištěné obrázky ze sametové revoluce (fotky, grafiku, hesla, osobnosti), které žáci budou pomocí koláže zpracovávat do formátu A3 nebo A2.

Podněty a klíč k otázkám v pracovním listu

Zde se uvádí jen doporučení a informace, které jasně nevyplývají ze sledovaného videa.

1 d)

- A působení na emoce
- B upřímnost
- C svalování viny
- D dokumentární fotografie
- E nálepkování
- F lži
- G dlouhé texty
- H manipulace obrázků a videí
- I fakta
- J kritické myšlení
- K úderná hesla

1 e)

Svastika je prastarý symbol, který se objevuje už v pravěkých kulturách. Dodnes je hlavně ve východních náboženstvích vnímána jako symbol štěstí. Na počátku 20. století se běžně objevovala na pohlednicích s přáním hodně štěstí.

1 f)

Reklama a politické kampaně ve veřejném prostoru jako současná forma propagandy. Dále k současné propagandě například dezinformace.

2 b)

„I dnes se člověku při slově propaganda vybaví plakát. Ať už je to plakát nalepený na zdi, nebo transparent na demonstraci, stojí v první linii ve válce proti daným pořádkům a statusu quo. Zda je takový plakát dobrý, nebo špatný, lze posuzovat nejen podle estetických měřítek (kvalitní typografie, skvělý obraz, chytrá kompozice), ale i podle kontextu. Plakáty jsou působivými připomínkami doby. Vystihují problém ve chvíli, kdy se jím všichni zaobíráme, ne proto, že by byl dobře umělecky zpracován, ale protože se z něj stal symbol. A symboly jsou podstatou propagandy.“
Steven Heller, teoretik designu

2 d)

„Z repertoáru postojů si všimněme postmoderního přístupu, který pracuje se strategií hry, mnohvrstevnatostí sdělení a bohatou sítí citací. Optická zrcadlová hra s čísly 68 a 89 na plakátu Aleše Najbrta odkazuje nejen k historickým souvislostem obou vročení. Lomené tvary číslic, krystalické kosočtverce citují formy architektonického kubismu, jenž byl od sedmdesátých let vnímán jako specificky česká kulturní hodnota, unikum, jímž jsme se z lokální historie vztahovali ke světovým dějinám.“
Iva Knobloch, kurátorka Uměleckoprůmyslového muzea

Slovníček

Grafický design = oblast designu, která se věnuje navrhování (designování) vizuální komunikace, která nás každodenně obklopuje. Grafičtí designéři a designérky jsou odborníci na vizuální jazyk, vymýšlejí, jak informace správně zpracovat, aby byly snadno srozumitelné, poutavé nebo aby vzbuzovaly ty správné pocity. Pracují s texty, barvami, obrázky, symboly a dalšími grafickými prvky a formáty tištěných nebo digitálních médií. Samotní grafičtí designéři svůj obor vnímají především jako službu veřejnosti, která slovy významného designéra Zdeňka Zieglera „může někdy souviset s uměním“. Grafický design někdy přesahuje z užitého do volného umění. Záleží na tom, zda designéři pracují na něčí zadání, nebo si téma volí sami.

Vizuální identita = soubor vizuálních znaků jako písmo, obrázky, barvy, grafické prvky, nosiče a formáty vizuální komunikace, které mají v divákovi evokovat jednotný dojem. Jsou v jednom stylu a pro diváky fungují jako vizuální vodítka k identifikaci. Na základě jednotné vizuální identity poznáme, kdo (jaký subjekt) s námi komunikuje, ať už podle odstínu barvy, stylu písma, či další použité grafiky.

Symbol = je znak (objekt, obrázek, gesto, zvuk a podobně), který zastupuje a znamená něco jiného, než co přímo vyjadřuje. Souvislost mezi znakem a tím, co znamená, je dán dohodou a zvykem. Může jít o zvyklost určité doby a určité kultury.

Stylizace = zjednodušené zobrazení věci, které zdůrazňuje její charakteristické rysy.

Vizuální komunikace = mezi vizuální neboli zrakem vnímanou komunikaci patří kromě gest, řeči těla či módy také obrázky a texty, tedy písmo, barvy, symboly, ilustrace, fotografie a další statické nebo pohyblivé informace. Ty dohromady tvoří zprávy, s jejichž pomocí se dorozumíváme.

Vizuální jazyk = obrázky, texty, barvy, prázdné místo a další grafické prvky, způsob jejich umístění, zdůraznění a celkové uspořádání (kompozice) ve formátu. Vizuální jazyk ovlivňuje významy zprávy, protože kromě obsahu sdělení je zásadní také její podoba a to, jakým médiem (nosičem) je přenášena.

